

שבת שלום בחבלי משיח

ויהיו נא לרצון לפני אלוקי מערכות
 ישראל הלימוד והכתיבה שלפנינו,
 לעילוי נשמת אליסף חיים ז"ל
 ולעילוי נשמותיהם של כל המחרפים
 נפשם על תקומת ישראל בארצו,
 במערכות ישראל ונפגעי הטרור
 ת.נ.צ.ב.ה

ראשי פרקים

ט. אל יצא איש ממקומו	א. מנוחת אמת ואמונה
י. שמירת שבת כהלכתה	ב. טועמיה חיים זכו
י"א. הצימאון הפנימי בחבלי משיח	ג. התחדשות הנפש והתקדשותה
י"ב. שבת שלום ואמת בצמיחת הגאולה	ד. מקור הברכה
י"ג. השחרור העליון מכח אורו של משיח	ה. לערוך השולחן
י"ד. לתפוס מחסה מחבלי משיח	ו. מאמינים ומהדרים
וממלחמת גוג ומגוג	ז. אות היא ביני ובין בני ישראל
ט"ו. גאולת רשות הרבים	ח. פיקוח נפש דוחה שבת

א. מנוחת אמת ואמונה

המפגש עם מושגי השבת, תכניה, זכירתה ושמירתה¹, ראוי שיתרחש בשיטתיות ובעקביות בשני מישורים:

האחד – ענייני ההלכה והמעשה², בידיעה ובהעמקה, בבירור ובעשייה.

השני – "סוף מעשה במחשבה תחילה"³. בתוכן, ברעיון, במידות, בנפש ובאמונה.

במיוחד אמורים הדברים בתקופת חבלי משיח, בסערותיה, גם בבירוריה הנוקבים. בעצם הכול עומד למבחן, לצימאון גדול להתחדשות, ושבת יכולה להיות אות ומופת בתהליכים אלה⁴.

העובדה, כי בתפילות השבת נכלל הביטוי: "מנוחת אמת ואמונה"⁵, מלמדת כי החיצוניות אינה מספקת, וחלקיות אינה לכתחילה, אלא האמת וליבונה מונחת לפתחנו.

1. שמות כ, ח-יא, דברים ה, יב-טו. 2. מש"ב, תחילת הלכות שבת, שו"ע, א"ח רמ"ב. 3. ר' שלמה אלקבץ, לכה דודי. 4. משנה סוף סוטה, סנהדרין צז, ב – צח, א. 5. מתוך מנחה של שבת.

ליבון זה אינו רק בהצבת האמת מול השקר, אלא גם מול השטחיות והחלקיות⁶. על כן מובן מדוע ר' זירא מפציר בתלמידי חכמים בנוגע לשבת – "במטותא מינייכו, לא תחללוניה"⁷. אף על פי שבחיצוניות המעשה סביר להניח כי שמרו שבת, רואים כי ר' זירא – בעל המבט הפנימי ביחס לתורת ארץ ישראל⁸ – לא הסתפק בכך, גם אם מדובר בלומדי תורה.

ב. טועמיה חיים זכו

אמנם אין אנו דורשים טעמא דקרא⁹, ובסוד ה'¹⁰ בבחירתו את היחס בין ישראל לתורה¹¹ ואת פרטי המצוות – אין האדם ושכלו נמצאים שם¹². אבל טעמי המצוות, בהיבט הטעימה מהם¹³, חובה היא כחלק מהותי¹⁴ מלימוד תורה בכללותה¹⁵. ודווקא בדורות האחרונים, בעת חבלי משיח, צריך ואפשר לחפש ביתר עוז וענוה במשמעויות החיים והנפש, ולגלות בתוך עצמיותנו מה היסודות המוארים ע"י השבת, בבירור כוחות החיים¹⁶ של הפרט והכלל ומה שביניהם.

לפיכך, לא חלילה פְּבֵאִים לקבוע את תוקף ההלכות אלא כמחפשי דרך להאיר את נפשנו, ניכנס יחד בסוגיות להלן, ונתחבר לאותו מהלך של "טועמיה חיים זכו"¹⁷, אשר הוא נכלל בתפילות השבת, בתוספת¹⁸ הייחודיות על תפילות החול. וכך חוברות אפוא משמעות ההליכות וההלכות גם יחד כחלק מהותי מהארת הנבואה, "הליכות עולם לוי"¹⁹, עם צירוף דברי חז"ל – "אל תקרי הליכות אלא הלכות"²⁰. ודווקא הנביא חבקוק, המרים אותנו לרף של "וצדיק באמונתו יחיה"²¹, הוא המחבר בין הליכות להלכות ומאיר את הצורך להתחדש מתוך החיבור הזה²².

ג. התחדשות הנפש והתקדשותה

אחד מסעיפי ההליכות וההלכות נמצא בסוגיית הדיבור וההרהור בשבת לעומת ימי החול. הדיבור בשבת לא יהא כמו בחול²³, וזאת משום האמור בנבואה: "וְדַבַּר דְּבָר" ²⁴ – "שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול"²⁵.

6. כמו ביחס שבין ענווה לארץ ישראל. מוסר אביך מידות הראי"ה גאוה טע' יב-יג על "מי שאוהב את ארץ ישראל באמת – יזכה לשנוא את הגאווה". 7. שבת קיט, ב. 8. בבא מציעא פה, א. 9. בבא מציעא לא. 10. רייה"ל כוזרי מאמר א' עז-עט. 11. תנא דבי אליהו יד. 12. בסוד היחוד והיחד עמ' 426. 13. "בן איש חי" ברכות לג, והקדמת הרצי"ה קוק לעולת ראייה. 14. מרן החיד"א 'לב דוד' סעיף לב. 15. הרחבה מדרש רבה, "כי תצא" על מצות שילוח האם, בקן ציפור. 16. אורות התשובה טו, י בדבר השיבה אל העצמיות. 17. מתוך תפילות שבת, תפילת מוסף. 18. במקור, הטועה ופותח למשל ב "אתה חונן" משלים הברכה. 19. חבקוק ג, ו. 20. נדה עג, א. 21. חבקוק ב, ד. 22. הרחבה במדרש רבה, "חוקת" על דברים שנגלים ומתבררים לעתיד לבוא. 23. רמב"ם הל' שבת פ"א ה"ט. 24. ישעיהו נח, יג. 25. שבת קיג, א.

אמנם גם לכך נמצאו פתרונות יצירתיים בדברי ימי ישראל להקדים "בשבעים לשון", ביטוי המציין כי הנושא המדובר אינו לשבת.

אבל לפחות בתחום ההרהור, אין לכאורה צורך בפתרונות, מאחר ש'הרהור בעסקיך' מותר בשבת²⁶. אבל בהמלצת מרן בשו"ע, גם הרהור רצוי שיהא שונה בתכלית בין שבת לחול. זאת משום דברי התורה: "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך"²⁷. והאירו חז"ל שכוונת הכתוב ל"יהא בעיניך כאילו עשוי"²⁸, שהרי אין אדם עושה כל מלאכתו בשבוע אחד. ומהו "כאילו"?

אולי כאן מבארים חכמי האמת את הארת התחדשות הנפש בשבת. לא יום של איטורים גרידא אלא יום של נשמה יתירה²⁹. כלומר באופן ממשי נולדת נשמה מיוחדת בשבת והאדם מתחדש³⁰. ואם אכן מהווה השבת כעין מְטַעַן³¹, אזי טבעי הדבר שתהיה התחדשות נפשית-עצמותית בשבת³², ובכך צריכה הנפש להתמקד ולא לבזבז את האנרגיה החדשה במחשבות על התוצאות ביום ראשון שהן רק הפרי של המטען של שבת.

ד. מקור הברכה

את ציר התחדשות האנרגיה הנפשית-נשמית בשבת בונה התורה בהגדרת: "ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו"³³, וביארוהו חז"ל³⁴: "ברכו במן וקדשו במן". כי בכך שאין ירידת מן בשבת, יש בשישי פי שניים, וניכרת ייחודיותה של השבת. אך האם לא נוטה הנפש להדגיש אפוא דווקא את יום השישי שבו יש יותר ברכה?³⁵ ומבאר המבט הפנימי של ר' יצחק³⁵, כי בשבת מתחדשת הברכה בעולמות העליונים³⁶, והיא מקור הברכה של כל העולם המעשי וימי החול³⁷. וכאשר אדם משתחרר³⁸ מהשעבוד להסתכלות החיצונית, הוא יכול להתחבר ל"יום הניח ה' לך מעצבך ומרגזך ומן העבודה הקשה"³⁹ ולהיפתח כראוי⁴⁰ לאיכות הפנימית-נשמית של השבת, כצינור שדרכו מוזרמים חיים לכל השבוע⁴¹.

26. שו"ע או"ח שו, ו. 27. שמות כ, ח. 28. מדרש מכילתא שם. 29. "דאמר רבי שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הקדוש ברוך הוא באדם ערב שבת" (ביצה טז, א). 30. כמו אזהרת ירמיהו הנביא: "כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תשאו משא ביום השבת" (ירמיהו יז, כא). 31. ולא בכדי בחרו ישראל במצרים כיום מנוחתם מהשעבוד את יום השבת. על פי שמות רבה א, לב. 32. ע"פ המלבי"ם בעניין מקרא קודש, ויקרא כה ביחס שבין שמיטה ויובל. 33. בראשית ב, ג. 34. בראשית רבה יא, ב. 35. זוהר יתרו דפו"י קח, מובא בסידורי התפילה, לפני סעודת ליל שבת. 36. שאינם מתחילים ונמדרים על פי החוש האנושי גרידא. 37. הרחבה ב"עיון תפילה" סידור אוצר התפילות עמ' 598. 38. כמו השחרור של האדונים בשנת היובל לא פחות משחרור העבדים ולכן נאמר: "וקראתם דרוך בארץ לכל יושביה" (ויקרא כה, י). 39. ישעיהו יד, ג. 40. "פרי צדיק", בהעלותך. 41. מעין דברי המדרש, בראשית רבה יא, ב.

לפיכך, גדרי ההלכה אשר בהם ישראל שובתים מכל מלאכה בשבת, אפשר לטעום מהם⁴² את מוחלטות ההבדל בין קודש לחול, בין יום השביעי לששת ימי המעשה⁴³, ובכך לפנות דרך לנפש⁴⁴ לקלוט את התחדשות עצמיותה⁴⁵ ביום הקדוש⁴⁶ ללא צורך מלאכותי בעשייה חיצונית של ימי החול⁴⁷.

ה. לערוך השולחן

מבטת החודר של תורת האמת אל מנוחת האמת ממשיך להאיר את משמעותה של השבת בהיותה מקור הברכה. ואומר⁴⁸: "על כן מי שהוא במדרגת האמונה, יערוך שולחנו בשבת".

אם אכן מתחדשים החיים בשבת⁴⁹, וזהו המקור האמיתי האלוקי של הופעתם⁵⁰, מובן מדוע במדרגת האמונה של המשך חייו⁵¹ התודעה והרצון האלה, נתחבר עם "תערוך לפני שולחן"⁵² – וכמידה האלוקית מלמעלה כן אנחנו ננהג מלמטה⁵³. כי שפע הברכה האלוקית יורד ונאחו במרכיבי החיים הטבעיים בעולם הזה⁵⁴, וזהו "וקראת לשבת עונג"⁵⁵ של המפגש בין הגוף והנפש, המיוחד כל כך בשבת⁵⁶. עצמיותו המיוחדת של מקור הברכה העליונה תבלוט דווקא כשאינן ירידת המן בשבת⁵⁷, ומתוך כך נמשיך⁵⁸ את הברכה אל תוככי החיים בסעודות השבת⁵⁹. ומסירותם של ישראל לדורותיהם על ההידור בסעודות בשבת, מעידה כאלפי עדים על היותנו "מאמינים בני מאמינים"⁶⁰ ללא כחל וללא סרק.

ו. מאמינים ומהדרים

אמנם משחרב בית המקדש פסקו אנשי אמנה⁶¹, אך מתוך החושך צומח ומתגלה האור⁶² כמו "כי אשב בחשך ה' אור לי"⁶³ – בבניית "אנשי אמונה" כחלק מהותי ממהלך הגאולה בחבלי משיח⁶⁴.

42. על פי האמור לעיל סעיף ב'. 43. מתוך ההבדלה במוצ"ש. 44. על ההבדל שקשור לדעת כמרכיב מהותי בנפש – "דובר שלום", סידור "אוצר תפילות" עמ' קס"ה – 329. 45. ולא רק בהדגשת המערכת החיצונית של הלכות שבת. 46. נדרים עח, ב. 47. ורק בעולם המודרני מעיזים לקרוא לשבת 'סוף שבוע' כאילו זה היום הפחות חשוב מימי החול. 48. המשך דברי ר' יצחק שהובאו לעיל בזה"ק. 49. כמו ויקרא רבה ג, א: "טוב מלא כף נחת – זה יום השבת". 50. "אם יש ענווה להכיר במקור החיים" (עולת ראייה "מודה אני לפניך"). 51. כפי שלמדנו לעיל סעי' ב'. 52. תהלים כג, ה. 53. מדרש ספרי, עקב, דברים יא – "והלכת בדרכיו". 54. ריה"ל בספר הכוזרי מאמר ראשון עט על "רשמים אלוקיים המופיעים בעולם". 55. ישעיהו נח, יג. 56. "בן איש חי" שבת כה. 57. בראשית רבה יא, ב. 58. הרחבה במאמרו של מו"ר הר א. י. צוקרמן שליט"א בספר יובל האורות "אמונה ואומנות". 59. וכפי המשנה בפרקי אבות ג, ד על שולחן שיכול להיות כמזבח. 60. שבת צו, א. 61. סוטה מח, א. 62. "פרי צדיק", שמות א. 63. מיכה, ז, ח. 64. "קול התור" תלמידי הגר"א פרק ה.

ראשונים מאירים את חיי האמונה, חורבנם ובניינם בהגדרת הוצאות שבת וימים טובים, צדקה, והידור מצוה כמרכיבים מהותיים ב"אנשי אמנה"⁶⁵. כל אלה במוסר ובמידות כמו גם במועדים מהווים הידור, כי בכך מגלה האדם את הערך המיוחד הפנימי של הנפש⁶⁶, שאינה משתעבדת רק להנאות החיים ותאוותיהם בחיצוניותם. המשכת האמונה בגודל האלוקי, המחיה את הכול⁶⁷, אל תוך הנפש והחיים, היא אפוא בניית הציר של סדרי העדיפויות והכוונות בעניין ההוצאות וההכנסות של האדם⁶⁸. ההבנה והחוויה של החיים ככלים⁶⁹ לגילוי תכניהם הפנימיים היא האמונה בייחודה של השבת כמקור הברכה⁷⁰, והיא העומדת בשורש מסירות הנפש על הוצאות שבתות וימים טובים⁷¹.

ז. "אות היא ביני וביני בני ישראל"

כשמתברר יותר ויותר כי השבת אינה רק יום של מגבלות, אלא עת של התחדשות הנפש והתקדשותה, מאיר גם ביתר שאת התוכן של האות, אשר השבת נקראת כך בדברי התורה⁷². בתורת חו"ל, נחשב גוי ששובת כחייב מיתה⁷³, משום שפוגע בצורך ליישב את העולם, כפי שנאמר: "לא ישבותו"⁷⁴.

אך במדרש רבה, בתורת ארץ ישראל⁷⁵, מנומק הדבר⁷⁶ בתיאור של הפרעה לשיח שבין המלך והמלכה⁷⁷. הנה כי כן, צור ישראל וגואלו פועל בשבת קשר מיוחד עם כנסת ישראל⁷⁸, וזהו האות הפנימי⁷⁹ המבשר את כל עוצמת הנפש הישראלית ביחסה המיוחד לשבת⁸⁰.

לפיכך, טבעיתנו הלאומית-אלוקית⁸¹ היא זו אשר נוטעת במהותה של השבת את קיומה ועוצמתה⁸², ואנו בפעולותינו המעשיות⁸³ – בכיבוד השבת⁸⁴, זכירתה ושמירתה⁸⁵, מפתחים את הכלים האמיתיים לקליטת האות הגדול במיוחד בעת הגאולה⁸⁶.

65. רש"י סוטה מז, א. 66. כמו "זה אלי ואנוהו" שמות טו, ב בהסבר הגמ' חולין קלג, ב. 67. מעין: "אתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום" (דברים ד, ד). 68. כמו שמות רבה נב, רשב"י ותלמידיו בעניין עודה"ב. 69. מתוך רות רבה ד, "וצמת והלכת אל הכלים". 70. "שעת קבלת השכינה", "ערוגות הבושם", סידור "אוצר התפילות" עמ' 584. 71. "וכל דבר שמסרו ישראל נפשם עליו – התקיים בידם" (ירושלמי ראש השנה פ"ג, ה"ה). 72. שמות לא, יג. 73. סנהדרין נח, ב. 74. בראשית ח, כב. 75. בהגדרת רש"י, בראשית מז, ב – "ומקצה אחיו", בהבדל שבין הגמרא, בבא קמא ב, למדרש רבה. 76. מדרש רבה ואתחנן ב, ד. 77. הרחבה ב"חכמת מנוח" שבת לג בחומרת הקריאה לבית הכנסת – בית העם. 78. כמו בראשית רבה יא, ט "בן זוגה של השבת כנסת ישראל". 79. כמו "ושמעו לקול האות" (שמות ד, ח) ולא רק לחיצוניותו. 80. לעומת הזרים הנכרים שבזמן הרומאים באו לארץ, ובקרו בשטחיותם את הפסקת העבודה מדי שבעה ימים. 81. "על התשובה" עמ' 81–74. 82. מעין אורות ישראל ב, ג. 83. "נפש החיים" א, ז ואילך. 84. ביצה טז, א. 85. שבת קיח, ב. 86. ירושלמי תענית פ"א, ה"א.

אשר על כן, ההבדלה היצוקה בתוככי התפילה ש"לא נתתו... לערלים... ולא הנחלתו לעובדי אלילים"⁸⁷ אין בה חלילה גזענות או יהירות, אלא אדרבה – מתוך תכונת הנפש הישראלית של הענווה⁸⁸ מכירים אנו לדורותינו את מהותנו וזהותנו⁸⁹, כפי שהתקיימה בקשת משה רבנו "ונפלינו אני ועמך"⁹⁰, וביקש שתשרה שכינה על ישראל, וניתן לו⁹¹.

האור הגנוז מתגלה בחיבור נשמותיהם של השבת וישראל⁹², הוא אשר מתבטא בכיסופי השבת ובניגוניה, כמו "י-ה אכסוף", ההולכים ומתחדשים בחבלי משיח⁹³. ולא בכדי מתעוררות נשמותיהם של בנות ובני הדור האחרון החותם את הגאולה⁹⁴ לתפילות שבת מתוך שמחה ורוך-הלב, כביטוי טבעי של הנפש פנימה והתקדשותה בתפילה⁹⁵.

ח. פקוח נפש רוחה שבת

אחד ממבחני הקשר האמיתי בין ישראל לשבת מתלבן בעת התנגשות מעשית בין "וחי בהם"⁹⁶ ובין הלכותיה של השבת באופן הגלוי.

זהו מבחן הנפש כמו גם מבחן האמונה והנאמנות. הן כך מגדירה ההלכה ב"יד החזקה"⁹⁷: "ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה, שנאמר "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם... ולא שימות בהם"⁹⁸. אך לא נתקררה דעתו של מורה הנבוכים עד שלא המשיך ופסק וכתב ב"יד החזקה" בהמשך דבריו בסמוך⁹⁹: "הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום בעולם".

ומי הם שסירבו להאמין בכך וכביכול שמרו יותר על השבת?
ממשיך הרמב"ם: "ואלה המינים האומרים שזה חילול שבת ואסור, עליהם הכתוב אומר: "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם"¹⁰⁰.

הנה כי כן, הסובר בגאוותו ובאטימותו כי הוא שומר על השבת באומרו שפיקוח נפש לא דוחה שבת, הרי הוא ממרה רצון ה' אלוקי מערכות ישראל, אשר קבע כי דווקא מכוח קדושת הנשמה הישראלית יש קדושה לשבת ולא חלילה להיפך¹⁰¹.

87. מתוך תפילת שחרית של שבת. 88. חולין פט ע"פ דברים ז, פרשת ואתחנן – "כי אתם המעט מכל העמים". 89. אורות התחיה אות ה, עמ' נה-נו. 90. שמות לג, טז. 91. ברכות ז על שמות ה"ל וכן שלא תשרה שכינה על אומות העולם. 92. מכילתא יתרו כו. 93. חיבורו של ר' אהרן הגדול מקארלין. 94. אורות ישראל ג, ב. 95. אלה הם ביטויים אמיתיים וטבעיים של רבבות עמך בית ישראל, בתופעה ההולכת וצומחת בדור אחרון בקרב קהילות רבות. 96. ויקרא יח, ה. 97. רמב"ם הל' שבת פ"ב ה"ג. 98. יומא פה-פו. 99. רמב"ם הל' שבת פ"ב ה"ג. מעין דברי הרמב"ם בעצמו, סוף הל' חנוכה. 100. יחזקאל כ, כה. 101. אור שמח, "משך חכמה" כי תשא, ואתחנן, על הסיבה הפנימית לפיקוח נפש דוחה שבת.

והוא הדין והוא הטעם לעימות שבין הצדוקים אשר סברו בכפירתם כי אין סגולת ישראל¹⁰², ואין הישארות הנפש¹⁰³ ואין קרבן ציבור¹⁰⁴, ואין קשר קבוע של פסח ושבועות כחטיבה אחת בלתי ניתנת להפרדה¹⁰⁵, ועל כן פירשו בודונם כי "ממחרת השבת"¹⁰⁶ בעניין קציר העומר אף פעם לא דוחה שבת¹⁰⁷.

ולעומתם הפרושים, חז"ל האמיתיים, קיבלו בענווה את פרשנות האמת של תורה למשה מסיני, ש"ממחרת השבת" זה ממחרת הפסח¹⁰⁸, וגם אם "שבת היום" ושואל האם לקצור? "אומרים לו: קצור"¹⁰⁹. ובפרהסיא נעשה מעמד זה כדי להוציא מלבם של צדוקים. כי חכמת הקודש הפועלת¹¹⁰, מאירה את קדושת כלל ישראל¹¹¹, שקרבן העומר של קציר ראשון לחקלאותנו קודש הוא כקרבן ציבור¹¹².

זאת לא יכלו לעכל ולא רצו להבין אותם מינים הכופרים בכל העולם האלוקי הפנימי. וגם אם לרגע תהיה קבוצה בדברי ימי ישראל בזמן גזרותיה של מלכות יוון הרשעה, אשר תסבור ששעת השמד היא דתית על השבת ולכן אסור אז להילחם¹¹³ – קום יקומו מתתיהו, מנהיג המרד, ובניו ויבארו כי שעת השמד היא לאומית¹¹⁴ על חיייהם של ישראל ועצמאותם¹¹⁵, ולכן יש להילחם בשבת, ממש כמו בהלכה המקורית והעקרונית, כפי שבא לידי ביטוי במלחמה הראשונה על ירושת הארץ ושחרורה¹¹⁶, מלחמת יריחו¹¹⁷.

בכיוון זה של אחריות הלכתית ציבורית¹¹⁸, אשר 'כשתלמיד חכם אמיתי בעיר, כל צורכי העיר עליו'¹¹⁹, כך פוסקי ההלכה הגדולים בדברי מלחמות ישראל¹²⁰ עומדים בשער בת־רבים בחיזוק¹²¹ עמנו וערי אלוקינו¹²², ומוסרים את הנפש על "עמך וצאן מרעיתך"¹²³ להורות להם "את הדרך ילכו בה"¹²⁴, בשמירה נאמנה של קדושי ישראל והשבת כאחד, מתוך כובד המשימה של "אתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום"¹²⁵, שאינה מאפשרת להישאר במדבר ליד הר חורב אלא "למען תחיו ובאתם

102. מאמרי הראי"ה א' 151, בעניין חג הסוכות וחג השבועות, וקצירת וספירת העומר. 103. משנה אחרונה במסכת ברכות. 104. מנחות סה, ב. 105. כי אם "ממחרת השבת" (ויקרא כג, טו) זאת שבת רגילה, אין לה תאריך קבוע. 106. ויקרא כג, טו. 107. "משך חכמה" ואתחנן, מדוע נקרא פסח שבת, באותה פרשת המועדות. 108. מדרש ספרא ויקרא כג, א. 109. מנחות פ"ז מ"ג. 110. אורות הקודש חלק ג בתחילתו. 111. פעמים רבות בזה"ק – "שכינה זו כנסת ישראל". 112. מן הראי"ה, פרסם דבריו בעיתוני הארץ, הובאו במאמרי הראי"ה א', קדושת ישראל והזמנים. 113. ספר חשמונאים א' פ"ב. 114. "על עמך ישראל" מתפילת "על הניסים" וכן ברמב"ם בהל' חנוכה. 115. שבת כא, ב. 116. ספר יהושע ו, יד-טז. 117. ירושלמי שבת פ"א, ה"ח. 118. אגרות הראי"ה א' שיד וכן באגרות רבות בעניין השמיטה והיתר המכירה. 119. מועד קטן ו, א. 120. "משיב מלחמה" שער ב' ואילך. 121. "ארבעה צריכים חיזוק..." (ברכות לב, ב). 122. שמואל ב, יב. 123. תהלים עט, יג. 124. שמות יח, כ. 125. דברים ד, ד.

וירשתם את הארץ¹²⁶ – כממשיכי האמת של מורשת "פנו וסעו לכם... ורשו את הארץ"¹²⁷.

ט. אל יצא איש ממקומו

עימות נוסף בין כופרי מחזיקי התפיסה החיצונית לבין מאמיניה של זו הפנימית, מתבטא בהבנת דברי התורה באחד מהניסיונות המיוחדים של ישראל במדבר. אין לחם מן הארץ אלא מן השמים¹²⁸. אוכל המגיע בדרך נס, מחוץ לגדרי הטבע הרגילים¹²⁹, ומבחני אמונה נוקבים בעת הופעתו¹³⁰. צריך לקחת רק מנה יומית המתאימה לצורכי הנפש ולא להוסיף ולא להותיר, וכל המבחן לפרקיו יונק הוא מ"דבר יום ביומו"¹³¹, "שמי שברא היום – ברא פרנסתו"¹³². ולכן מאירים חז"ל את עומק הקשר בין בטחון והשתדלות, שאין לדאוג "מה אוכל מחר" כי זאת מקטנות האמונה¹³³, אלא אדרבה לחפש ולחתור לדעת מהי המשימה מחר, ומי שברא את היום, כוחותיו ומשימתו, הוא גם נותן הכלים לשם כך¹³⁴. ובשבת, כפי שלמדנו לעיל¹³⁵, אין מן יורד בכלל "כי היא מקור הברכה". ופעולת ה' להוריד בשישי פי שניים היא המנומקת בכתוב "ראו כי ה' נתן לכם השבת"¹³⁶. לפיכך מצווה אלוקים חיים את עמו ישראל להמשיך את התחדשות הנפש והתקדשותה בשבת, "שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי"¹³⁷. אלו אשר אינם "שומרי שבת וקוראי עונג"¹³⁸, ומתכחשים לדברי אלוקים חיים המתגלים דרך קדושת כנסת ישראל ב"חיי עולם נתן בתוכנו"¹³⁹, רוצים ליצור חושך במקום אור, ונגע במקום עונג, ולכן חוסמים הם כל תזווה וכל תנועה בשבת¹⁴⁰. ולעומתם חכמי האמת¹⁴¹ – חז"ל, אשר ברוח קודשם גילו את עומק חיייה של הנפש הציבורית והפרטית בשבת¹⁴², הגדירו כאן את המועדים ושמחתם הנובעים מהשבת¹⁴³, ואת ארץ החיים ארץ ישראל, היא אשר בה "נותן נשמה לעם עלייה"¹⁴⁴ המחוברת לשבת¹⁴⁵. חכמינו ז"ל האירו וביארו את אלפיים האמה הניתנים לאדם להליכה בשבת¹⁴⁶, ומאפשרים את חיי המשפחה בחיבורם לחיי הקהילה, שבהם

126. שם שם, א. 127. דברים א, ז-ח ודברי מרן החיד"א "נחל קדומים" במקום. 128. שמות טז, טו-יז. דברים ח, טז. 129. רמב"ן על שמות טז, ד – "למען אנסנו הילך בתורתו". 130. שמות טז, כח. 131. שמות טז, ד. 132. מדרש מבילתא שם. 133. סוטה מז, ב. 134. הרחבה ב"מי זיכרון" 29-11. 135. סע' ד-ה. 136. שמות טז, כט. 137. שם. 138. מתוך תפילות עמידה של שבת. 139. מתוך התפילה "ובא לציון" ופירושה בטור, או"ח קלט ברכות התורה. 140. כמו הנחש המגזים באיסורים כדי להגביר את היצר. בראשית ג, א-ו. 141. המהר"ל מגדיר כך את אופיים של חז"ל פעמים רבות בספריו. 142. במדבר רבה יד, ה. 143. ר' יהושע במבילתא שמות טז, כט. 144. ישעיהו מב, ה. 145. ר' אלעזר המודעי במבילתא שמות טז, כט. 146. במדרש שם.

עומדים אנו על נפשנו¹⁴⁷, מטהרים עצמיותנו¹⁴⁸ להיות "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ"¹⁴⁹.

אדרבה, במבט הפנימי מהווה "אל יצא איש ממקומו" ביאור של עולמו הנפשי העמוק של האדם, שהוא אשר נבנה ונחשף בשבת¹⁵⁰ ולא בכדי בחבלי משיח מתפתח הביטוי "מקום" גם במשמעותם של הנפש וכוחותיה¹⁵¹.

י. שמירת שבת כהלכה

חויית התחדשות העצמיות והתקדשותה בשבת מבליטה היא בדבר ה' את ההבדל המהותי בין קודש לחול ובין יום השביעי לששת ימי המעשה¹⁵². מהות זאת, מתחדד עניינה בעת שר' זירא מתענה בעת עלייתו לארץ הקודש כדי לשכוח תלמודה של בבל, כדי שלא יטרידוהו¹⁵³, ורץ אחרי חברותות של לומדי תורה, ומבקש מהם "אל תחללו את השבת"¹⁵⁴.

בקשה תמוהה היא ביחס לקהל היעד שאליו נאמרה, כי מה שייכות יש ל"לומדי תורה לשמה" עם חילול שבת? על כן מתפרש הדבר בגישתם של ראשונים ואחרונים, לא על המושגים החיצוניים המעשיים של השבת אלא על עונג שבת¹⁵⁵, שאף הוא עלול להיתפס בשטחיות מבטו ובחיצוניותו למגושם ולחומרי מול רוחניותם של דברי תורה¹⁵⁶.

אבל שמירת שבת כהלכה אינה תלויה רק במעשים¹⁵⁷, כי אם הנבואה מבררת את מושגי העונג בשבת¹⁵⁸, אז מי שנשאר בשפת ההלכה החיצונית¹⁵⁹ ואינו נותן מקום ראוי לעונג, הרי הוא כמחלל את השבת ומחמיץ את ההזדמנות¹⁶⁰ לפגוש את הקודש כראוי לו¹⁶¹.

יא. הצימאון הפנימי בחבלי משיח

משמעות נוספת של החילול לעומת השמירה נמצאת בדברי האחרונים¹⁶² על ההבדל שבין לימוד התורה בשבת לזה של יום חול.

147. מעין מגילת אסתר בסופה, פרק ט. 148. אורות התורה יג, ג. 149. שמואל ב' ז, כג. בארץ הם גוי אחד – הוזהר ויקרא פרשת אמור, במדבר פרשת פנחס. 150. "שפת אמת" שמות, פרשת בשלח, שנת תרל"ב. 151. הרחבה בעולת ראיה א', תחילת פסוקי דמרה. 152. ע"פ ויקרא יא – "להבדיל". 153. בבא מציעא פה, א. 154. שבת קיט. 155. רש"י שם. 156. וכן דברי הפוסקים הראשונים והאחרונים בעניין זמירות שבת, בלי סתירה ללימוד תורה שלפני האוכל. מש"ב או"ח רפט, סק"ה. 157. וכן בבית שני לא הספיקו המעשים ולמרות שהיו עוסקים בתורה במצוות ובגמ"ח – היתה ביניהם שנאת חנם – יומא ט, ב. 158. ישעיהו נח, יג-יד. 159. מעין אלה "ריקי המוח" בדברי ראב"ע שמות לא, יח. 160. הרחבה ב"ערוך השולחן" או"ח רסח, א-ב. 161. מתוך זמירות שבת. 162. ר' צדוק מלובלין,

שבת היא המסוגלת ללמוד החכמה הפנימית¹⁶³, הרעיונית, הנפשית, המוסרית, הלאומית – שכן היא עצמה, השבת, מתנה אלוקית-לאומית¹⁶⁴, היא מתנה של נשמה יתירה, של כפל פנימיות נפשית ורוחנית בתוככי השבת. ואם הלומד נשאר ברמת ימי החול, ורק את מה שלומד כל השבוע לומד הוא גם בשבת, או אז צד של חילול השבת והחמצת הקודש יש כאן¹⁶⁵. ולא בכדי רמזו חז"ל במן את "כזרע גד" – לימוד הגדה¹⁶⁶, זו אשר עליה נאמר "רצונך להכיר את מי שאמר והיה העולם, לימוד הגדה"¹⁶⁷. וזוהי אשר תהא מנת חלקנו בטבעיות המפגש בין נפשותינו לבין השבת¹⁶⁸, כשהמן אינו יורד, וזרם החיים החיצוני שונה הוא לחלוטין, או אז נבטא את הלבוש של הנשמה הפנימית¹⁶⁹ בלומדנו לא רק את ההלכה הנגלית¹⁷⁰ אלא גם את האגדה הפנימית בכל מערכות הנפש הפרטית, המשפחתית, הקהילתית והציבורית. ובחבלי משיח¹⁷¹ מתגבר ביתר שאת הצימאון¹⁷² ל"דבר ה' – זו הלכה, דבר ה' – זה הקץ, דבר ה' – זו נבואה"¹⁷³.

השוטטות בדעת¹⁷⁴, חיפושי המשמעות וחיבוטי הנפש, מגדילים את החתירה אל המפגש עם האמת של "הבו גודל לאלוקינו"¹⁷⁵, וכתוצאה מכך, לא רק שהתורה אינה משתכחת מישראל, אלא הצימאון אליה רק הולך ומתגבר¹⁷⁶.

אדרבה, בקשת העונג החיצוני שעלולה להיהפך לדשנות של הסתאבות, ושעבוד לנוחות אנוכית¹⁷⁷ כבר הולכת ונמאסת, "תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס"¹⁷⁸, ונבואת "השלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'"¹⁷⁹ הולכת ומתקיימת בנו ולעינינו¹⁸⁰.

קונטרס "קדושת השבת", בראשית, בביאור הסוגיא הנ"ל בשבת על ר' זירא. 163. ר"י עמדין גיטין ס, על ר' יוחנן וריש לקיש מעייני בספרא דאגדתא בשבתא". 164. כפי שלמדנו לעיל סע' ו-ז'. 165. מעין סיבות החורבן – "שלא ברכו בתורה תחילה" נדרים פא, א. 166. מדרש מכילתא שמות טז. 167. מדרש ספרי עקב, דברים בסוף. 168. ערוך השולחן, או"ח רעא – "כי בנו בחרת". 169. הוזה"ק, בהעלותך קנב. 170. בתורת ארץ ישראל חזר ונעור הלימוד הפנימי ולא רק ד' אמות של הלכה – ברכות ח, חת"ם סופר שבת לא, אגרות הראיה א' פט, צט-קי. 171. כמו נבואת ישעיהו נה-נט. 172. עמוס ח, ט. 173. שבת קלח, ב. 174. בנבואת עמוס שם וברמב"ם הל' עכו"ם פ"א, בעניינו של אברהם אבינו, ע"פ בראשית רבה לט, ושיחות מרן הרצ"ה קוק, פרשת לך לך. 175. דברים לב, ג. 176. דעת רשב"י בסוגיא בשבת שם. 177. דברים לא, עמוס ו. 178. ישעיהו נה, יג. 179. עמוס ח, יא. 180. כמו בברכות ההפטרות: "ודבר אחד מדבריו אחור לא ישוב ריקם".

הנפש פוגשת את עצמיותה בטהרתה, וחווה אפוא עונג שבת פנימי של זמירות ולימוד, חוויה אמיתית ולא חויה¹⁸¹ של כאילו עבודה זרה¹⁸². ומתוך כך, הערגה לשבות בשבת של נשמה יתירה צומחת ועולה מתוככי החיים והנפש, במיוחד בחבלי משיח¹⁸³.

יב. שבת שלום ואמת בצמיחת הגאולה

נרות שבת הם חלק מאותה מסכת חיה של הופעת הנשמה היתירה בחייהם של הפרט, המשפחה והאומה, בסוד היחיד, הייחוד והיחד¹⁸⁴.

הייחודיות של כל מרכיבי הבית¹⁸⁵ מנסה לברר את עצמה ולחדש את טהרתה¹⁸⁶, ובין המרכיבים השונים תתפתח אפוא השלמה והפריה הדדיים¹⁸⁷. אם כן, הענווה והפשטות הם יסוד הבית¹⁸⁸.

אבל כשחלילה נשאר אנוכי באנוכיותי, אטום בפרטיותי¹⁸⁹, מתעקש על בלעדיות ייחודי, נפגם שלום הבית, ולעתים אף יורדת ההנעה הפנימית לבנותו¹⁹⁰, ונשחק ונחלש החיבור המשפחתי.

באים נרות השבת¹⁹¹, מאירים את הסעודה¹⁹², ומטהרים את העונג להיות פנימי-אלוקי ולא אנושי-אנוכי גרידא.

וזהו נס גדול¹⁹³ בבית, כאשר מרכיבים כל כך שונים ומנוגדים¹⁹⁴ – "עזר כנגדו"¹⁹⁵ – פתוחים באמת זה לזו, ובונים יחד את חיבור הייחודים.

ואולי משום כך נפסקה ההלכה¹⁹⁶ שכאשר אין אפשרות כלכלית לקנות גם נר שבת וגם נר חנוכה של פרסום הנס כלפי רשות הרבים, אז עדיף נר שבת, המפרסם את הנס פנימה, בתוככי הנפש הפרטית והמשפחתית, וזהו הבסיס ללאומיות אמיתית, עדינה, ענווה וגבורה כאחד¹⁹⁷.

על כן מתנגנת לה בטבעיות ברכת שבת שלום¹⁹⁸, הנוכחת בשבת יותר מאשר "היי" ו"ביי" ו"הלו" של ימי החול, שגם ביטויים ריקניים אלה, סופם שיעברו מן העולם,

181. הנחש, המפצל בין רצון ה' לבין חיים, בראשית ג לעומת בראשית ב. 182. מעין הביקורת החריפה של ר' יוחנן על מלמד התינוקות שהולך אחרי נטית לבו הרוחנית – ירושלמי דמאי פ"ז, ה"ג. 183. מאמר הדור עמ' קיב ועמ' קיט-קטו. 184. מתוך ספרו של הרב סולוביציק "בסוד היחיד והיחד" 347-345. 185. "דובר אמת בלבבו" עולת ראייה א' עמ' קב. 186. "ומודה על האמת" שם עמ' קא. 187. מכוח אותיות י' וה' שהן אותיות השוני בין איש לאישה, והם שם ה' המזכיר ביניהם. בראשית רבה, ד על "כי מאיש לוקחה זאת", וכן בפרשה סח. 188. באר הגולה עמ' ס-סא. 189. "בסוד היחיד והיחד" שם. 190. ויקרא רבה ט, ט. 191. שבת כה, ב. 192. כמו שמובא להלכה בשו"ע רסג-רסה וכן רעג. 193. מלבי"ם משלי יח – "ויפק רצון מה". 194. מדרש רבה על "עזר כנגדו" ורש"י בראשית ב. 195. בראשית ב, יח. 196. רמב"ם הל' חנוכה פ"ד בסופו. 197. עולת ראייה א' – "אחר ישראל בגבורה". 198. "בן איש חי" שבת כה.

כשתגבר בנפש נוכחות הצימאון לפנימיות לעומת השעבוד לחיצוניות¹⁹⁹, והיבוא המלאכותי משפתם של בני נכר "אשר פיהם דיבר שווא". והשלום והאמת מתגלים יחד²⁰⁰ ביכולת הנפשית והרוחנית לקלוט כראוי²⁰¹ את מושגי עונג השבת הטבעיים²⁰² ללא סכסוך מלאכותי מיותר²⁰³ בין נשמה לגוף, בין נפש לבשר, בין קודש לחומר²⁰⁴. אולי גם זוהי המשמעות הנכללת ב"מזמור שיר ליום השבת"²⁰⁵, אשר בו "טוב להודות לה" לא רק כהכרת הטוב ואמירת תודה²⁰⁶, בניגוד מוחלט לנבל²⁰⁷ הכופר בטובה²⁰⁸, אלא גם כהודאה על האמת האלוקית²⁰⁹ הכוללת והמחברת²¹⁰, בלי להישאר נעול בקטנוניות²¹¹ אנושית עכשווית, אשר בהן שופט אני את העולם בשטחיותי כ"טרוטי העיניים"²¹², במקום להתחבר באמת לגודל של שיר השירים²¹³ הנאמר מדי כניסת שבת "לקראת שבת מלכתא"²¹⁴. ובראשית צמיחת גאולתנו²¹⁵ מתחדד המאבק²¹⁶ על בירור ועל גילוי האמת האלוקית הגדולה²¹⁷ מול קליפות וכוחות הטומאה המפרידים ומפצלים²¹⁸ – "ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר"²¹⁹.

יג. השחרור העליון מכוח אורו של משיח

שבת של מנוחת האמת והאמונה²²⁰ נקלטת היא בנפשות ומטהרת כולנו להבין מדי שבוע, לחוות ולהיפתח למושגי החופש בישרותם²²¹. כמו הכבוד, זה אשר בחיצוניותו, הרדיפה אחריו מוציאה את האדם מן העולם²²², והמלאכותיות, והניפוח, והראוותנות והרעבתנות של החיים בחבלי משיח²²³ סוחפים ודוחפים לכבוד חיצוני, להיעלבות מכל דבר, להקפדות ולטינא מידיים כלפי כל דבר שלא זו כרצוני, ולא מספק את מאווי העכשוויים²²⁴.

199. מדרש רבה רות ד, משנה אחרונה בברכות. 200. כמו בזכריה ח, טו-יח. 201. מתוך ענווה כלפי הרשמים האלוקיים הבאים מלמעלה ולא בגובה העיניים אלא בעיניים לגובה. ריה"ל כוזרי מאמר א' עו-עט. 202. "הושענות" של שבת, "אום נצורה". 203. "בן איש חי" שבת שם. 204. "לפרקים" קסז על "תזנח משלום נפשי" – מחבר שו"ת "שרידי אש". 205. תהלים צב. 206. ספר החינוך מצוה לג. 207. רמב"ן דברים לב – "עם נבל". 208. מדרש ספרי דברים כו על "הגדתי היום". 209. תנא דבי אליהו כא. 210. אנשי הגבול בחבלי משיח סנהדרין צו. 211. מרגליות הים שם על "בית הועד" ועל "האמת נעדרת". 212. מאמרי הראי"ה בענין חטא המרגלים, 256. 213. עולת ראייה ב' בהתחלה. 214. ע"פ "לכה דודי" ר' שלמה אלקבץ. 215. אגרות הראי"ה ג' תתעא. 216. קול התור ב' קלא ועוד. 217. דברים לב ויומא סט "הבו גודל לאלוקינו". 218. "מעייני הישועה" לגרי"מ חרל"פ לו, סא. 219. תהלים כ, ח. 220. כפי שלמדנו לעיל סע' א' וכן "שפת אמת" בשלח תרנ"א. 221. "דרור יקרא לבן עם בת" מתוך זמירות השבת, מאת הפייטן דונש בן לברט. 222. ר' אלעזר הקפר פרקי אבות ד. 223. סוטה מט, ב סנהדרין צז, א ורש"י שם "היוקר יעות". 224. שו"ת "כתב סופר" אבהע"ז מז, או"ח נו.

מול כל אלה נמצא הכבוד הפנימי²²⁵, הערך של כל בריה²²⁶ והיכולת הצומחת של כבוד אמיתי לכל אחד, מכוח אורו של משיח שעליו נאמר – "והיתה מנוחתו כבוד"²²⁷. ומי שמתנוצץ אצלו בענווה ובישרות משהו מאור זה²²⁸, לומד הוא לכבד את הבריות כראוי, הן בבית והן בחוץ²²⁹. והנה באה שבת באה מנוחה²³⁰, וכבוד פנימי מואר ומאיר, מאציל על כל בנות ובני הבית כולל שינוי הלבוש²³¹, להתרומם מעל קטנות החול²³² אל החיבור הטבעי החי והשמח²³³, אל "קודש היא לכם"²³⁴ – בשבילכם, בשביל עצמיותכם²³⁵ לשגבה ולרוממה²³⁶.

"וכשהנשמה מאירה גם שמים עוטי ערפל – של פרטיות יתירה הגודשת את הסאה – מפיקים אור נעים"²³⁷, ומסירים את מחיצות הכלא האנכי.

ובא חופש אלוקי עליון²³⁸ וצומח בנפש אשר איננה מתנתקת מן החול אך איננה נשאת בשעבוד אליו²³⁹. אולי גם משום כך נקראת שבת "מעין עולם הבא"²⁴⁰, והיא כדברי "מצדיקי הרבים"²⁴¹ – אינה צמודת מדד וכלכלה, אלא היא הטון הפנימי הטהור המוסרי-לאומי, בתוככי החיים ובסדרי עדיפויותיהם²⁴².

"וכל מי שלוקח עכשיו דינרי זהב"²⁴³ כנסחף ונבהל להון²⁴⁴, "חלקו של העולם הבא הוא נוטל"²⁴⁵. ומפסיד את ההזדמנות השבועית, להינפש באמת²⁴⁶, להשתחרר בטהרה²⁴⁷, ולקבוע בעצמיותו²⁴⁸ את המיקום האמיתי של ה"אני" כנמדד וככלי²⁴⁹ ולא כמודד וכמחווה דעה²⁵⁰.

225. עין איה שבת א (ק"ג והלאה) על הלל הזקן והמתערכים להוציאו מכליו ונכשלים. 226. עין איה ברכות יז על "עד שלא נוצרת". 227. ישעיהו יא, י. 228. מוסר אביך, מידות הראי"ה "כבוד". 229. כולל כמו את עצמך ו'אהבת לרעך – עד שיהא כמוך'. "היך עבד" – הוה מקטע קופד ומחת סכינא לידוי תחזור ותמחי לידיה! (ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד), אם בטעות יד אחת חתכה את היד השניה, תבוא היד השניה ותחתוך את הראשונה! ודאי שלא, שהרי זה אותו הגוף! כך צריך לאהוב כל אחד כי כולנו גוף אחד. 230. מכוח המהלך האלוקי של "ינח ביום השביעי". 231. שבת ק"ג-ק"ד, שם גם נזכר הלבוש כמכבודותיה. 232. אורות התשובה יד, א-ב. 233. רמב"ם הל' לולב פ"ח, ה"טו. 234. שמות יא, יד. 235. כמו בראשית יב, א, כלי יקר על פירוש הוזהר הקדוש. 236. ולא להישאר נעול בכלא האנוכיות והפרטיות הקטנונית, "שערי יושר" לר' שמעון שקופ זצ"ל, הקדמה. 237. ערפילי טוהר עמ' לט. 238. אורות ישראל ה, טז. 239. מאמרי הראי"ה ב' "נאדרי בקודש". 240. מתוך הפיוט "מנוחה ושמחה" המיוחס לפייטן ר' משה בן קלונימוס. 241. רשב"י ע"פ בבא בתרא ח. 242. כמו "ותשחק ליום אחרון" (משלי לא, כה) המושר כחלק מ"אשת חיל" בלילות שבת בכל בתי ישראל לכל עדותיהם, גוניהם ותפוצותיהם. 243. כך אמר רשב"י לתלמידיו, שמות רבה נב. 244. רמב"ם הל' דעות פ"ב בעניין דרך האמצע. 245. רשב"י שמות רבה שם בסופו. 246. ביצה טו, ריש לקיש ע"פ בראשית ב – "וינפש". 247. כמו הביטוי "שחרור עליון" במקור שבהערה 238. 248. לא בביטול האישיות. מוסר אביך מידות הראי"ה, יראה ד, טו. 249. על פי ספר המצוות הגדול, ל"ת ס"ד בעניין איסור הגאווה ומקורו בתורה – דברים ח. 250. הרחבה במוסר אביך מידות הראי"ה "גאווה" ו"ענוה".

יד. לתפוס מחסה בחבלי משיח ומלחמת גוג ומגוג

את חדותה וחדוותה של עוצמת השבת מאירים חז"ל ביצירתם את המשוואה בין קיום ג' סעודות בשבת לבין "ניצול מחבלו של משיח ומדינה של גיהנום וממלחמת גוג ומגוג"²⁵¹. מי שהוא בעל ענווה כרב יוסף²⁵², הלומד ומלמד מדעת קונו ש"השרה הקב"ה שכינתו על ההר הנמוך ביותר והשיח הנמוך ביותר"²⁵³, אינו מחפש מחסה חיצוני, אינו מבקש להינצל ולהתחמק²⁵⁴, אלא אדרבה "יבוא ואזכה לשבת בצל הגלים של חמורו של משיח"²⁵⁵.

על כן להיות "ניצול" פירושו אולי כמו "להתמודד כראוי"²⁵⁶. מבלי להסתבך בחיצוניות של "אל תביאני לידי נסיון"²⁵⁷, אלא לבקש שלא להיכשל בניסיונות²⁵⁸ אשר הקב"ה מביא על דור ואדם שיוכל לעמוד בכך²⁵⁹.

ואם אכן אדם נקשר בכל רמ"ח אבריו ושט"ה גידיו, מחשבותיו וכוונותיו, רגשותיו ושכלו גם יחד²⁶⁰ – מחובר הוא אל פנימיותה²⁶¹ של החירות האלוקית²⁶², כמו השבת המפגישה את עצמיותה של הנפש²⁶³ להיות נטענת במְטָעַן פנימי אלוקי²⁶⁴, שזהו המפתח²⁶⁵ לכל קושי ואתגר בחבלי משיח ובמלחמת גוג ומגוג²⁶⁶.

וכך מבקשת הנפש את עוצמתה וחוסנה²⁶⁷ בטלטלות ובמבחנים²⁶⁸ של חבלי משיח ובמלחמת גוג ומגוג²⁶⁹, מכוח "בך ה' חסיתי"²⁷⁰ – כדבריו של נעים זמירות ישראל, עדינו העצמי²⁷¹, אשר פרקי התהלים ברוח קודשו מכניסים אותנו לקבלת שבת כולל "ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלוקיננו"²⁷², שרק מכוח הענווה²⁷³ ראו את הישועה, השתתפו ופעלו בה²⁷⁴, ובהתעוררות מלמטה²⁷⁵ עוררו את הכוחות האלוקיים מלמעלה²⁷⁶.

251. שבת קיח, א. 252. סוטה מט, ב. 253. סוטה ה, א. 254. אלא אדרבה, אומר "הנני" – מדרש תנחומא, בראשית כב, א. 255. סנהדרין צח, ב. 256. הרחבה בשיחות מו"ר הרב צבי יהודה הכהן בעריכת הרב שלמה אבינר שליט"א, פרשת לך לך ועוד. 257. ברכות השחר ע"פ ברכות ס, ב. 258. "בן איש חי" ועולת ראייה על ברכות טז–יז "תצילני משטן רע". 259. בראשית רבה לד. 260. "שמונה פרקים" לרמב"ם, הקדמה לפרקי אבות, פ"א. 261. לא כמי שאטום מלהקשיב לאותה פנימיות – ירמיהו לד, שחרור העבדים, וירושלמי ראש השנה פ"ג, ה"ה. 262. כפי שמחברת התורה בין "וקראתם דרור" ל–"לא תונג" ועוד משימות מוסריות לאומיות. ויקרא כה, בבא מציעא נח–נט. 263. בלי היסח הדעת מרוב סינוור וסחף החיצוניות – אורות התשובה טו. 264. כפי שלמדנו לעיל סע' ב–ד. 265. מעין הגדרת מו"ר הראיה קוק למושג המפתח – מאמר "התשובה והשלום" בסוף ספר "אורות התשובה" מהדורת ישיבת אור עציון. 266. "שם משמואל" סוכות תרע"ד. 267. אורות הקודש ג', קלט "בקשת האני העצמי". 268. תהלים יא, זכריה יג, ח–ט. מדרש תנחומא שופטים ט. 269. פרי צדיק, דברים, פרשת ניצבים – "לא יגורך רע". 270. תהלים לא, ב. 271. מועד קטן טו, ב. 272. תהלים צח, ג. מגילה יא, א. 273. "פרי צדיק" פורים ד'. 274. ירושלמי שבת א, טו. 275. "קול התור" ב' מספר פעמים לאורך קנ"ו בחינות במשיח בן יוסף – וכן בפרק ה שם. 276. זוהר פרשות "וארא" ו"בהר" – על ההתעוררות מלמעלה שמונתית

אם כך, "טוב לחסות בה"²⁷⁷ אכן משחרר אותנו מתלות בנדיבים, אך אינו פוטר מאחריות²⁷⁸ שהיא בעצם החירות האמיתית²⁷⁹. לפיכך "מלאכת מחשבת" נאסרה בשבת²⁸⁰, ובכך מפנה האדם את גאוותו²⁸¹ להיות פתוח לקלוט את התחדשות נשמתו ואת התקדשותה²⁸². וריבוי מצברי הנפש²⁸³ הנבנית בפתיחות זאת יוצר את ההתבגרות וההתגברות²⁸⁴ על כל קושי, על כל ייאוש, על כל קטרוג, על כל פאסיביות²⁸⁵ – ובעוז ובענווה מתעצמת הנשמה להיכנס מחדש מתוך הקודש אל החול²⁸⁶.

טו. גאולת רשות הרבים

ועתידה התחדשות הנשמה בשבת להיות מוקד חי ומקדש לא רק בחיי הפרט והמשפחה אלא גם בקהילה²⁸⁷ ובחיי האומה והדור כולו.

רשות הרבים²⁸⁸ יותר ויותר נזקקת לעיצוב מוסרי ולפיתוח רוחני. גשרים ומחלפים ושלטי חוצות אינם יכולים לתת מענה לנפשות המחפשות את משמעות חיינו בארץ חמדת אבות, ותנאים חיצוניים של "איכות חיים" לא יכולים להיות תחליף ל"אריכות חיים"²⁸⁹ במובן הפנימי-הערכי-המוסרי.

ניצניה של ההתחדשות ברשות הרבים ניכרים, ולא רחוק היום שהשקט ברחובות הארץ וכבישיה ביום הכיפורים ישרור גם בשבת בכל מקום ואתר. ומשרדי הממשלה כולם, כמו כל המכשירים הלאומיים, יהיו קשורים במהות טבעיותם לנשמה היתירה²⁹⁰, ולהובלת הקודש את החול בכל מערכות החיים²⁹¹.

לשמירת שבת כזאת – מחשבתית, נפשית, מוסרית, אמונית והלכתית גם יחד – צמא הדור הזה²⁹². ואך טבעי הוא שבוקעת התפילה והשבח, התקוה והגאולה, הרצון והפעולה של "אתה אחד ושמן אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ"²⁹³.

אלישע וישליצקי

ירושלים

ותלויה בוז שלמטה. 277. תהלים קיח, ט. 278. פרקי אבות ב, ב – ר' טרפון. 279. ירושלמי קידושין עמ' א, ובבלי קידושין כב על עבד עברי. 280. שמות לה, ג. 281. רש"ר הירש שם. 282. כפי שלמדנו לעיל סע' ג. 283. "שפת אמת" בשלח תרנ"ג. 284. תפילת "עוד יוסף חי", קול התור פ"ה. 285. רבנו בחיי, "כד הקמח" בטחון. 286. וההבדלה בין שבת לימי החול אינה אפוא התנתקות. 287. כפי שרואים לכך ניצנים של התחדשות חיי הקהילות והשותפים בחבלי משיח במיוחד סביב השבת, תפילות לימודיה מפגשיה ועונגיה. 288. ועל כולנו לחכות למלכות ה' בחיי הכלל ולא רק בהופעת רצונו בפרטים – מדרש פסיקתא רבתי לד. 289. ישעיהו נח, ז-י על מי שאכפת לו מאחרים. 290. אורות התשובה ג ו"התשובה והשלום". 291. כתפילת שלמה המלך מלכים א' ה, נט הנאמרת בסוף ההושענות. 292. מאמר הדור עמ' קטו-קטז. 293. שמואל ב, ז והזוהר הקדוש פרשת פנחס "בארץ – הם גוי אחד". והרחבה בשיחות מן הרצ"ה קוק בעריכות הרב ח. אביהו שוורץ שליט"א חלק ג' עמ' טו-טז ועמ' יט-כ.

כולם נחים

מעגשה בטורנוסרופוס הרשע שפגע ברבי עקיבא. אמר ליה: מה יום מיומיים? אמר ליה: ומה גבר מגוברין? (=ומה איש מאנשים?) אמר ליה: מה אמרתי לך ומה אמרת לי? אמר ליה רבי עקיבא: אמרת לי "מאי שנא יום שבת משאר ימים", ואמרתי לך "מאי שנא טורנוסרופוס מן שאר גברין?" אמר ליה: אני מלך מלכים רצה לכבדני. אמר ליה רבי עקיבא: ומלך המלכים רצה שיכבדו ישראל את השבת. אמר ליה: ואם כן למה הוא עושה בו מלאכה? אמר ליה: ואיזו מלאכה עושה בו? אמר ליה: כדרך שהוא עושה בחול עושה בשבת, משיב רוחות, מעלה עננים, מוריד גשמים, מזריח חמה ולבנה, מדשן פירות, עונה חיות - כימות החול! אמר ליה: יודע אני שאתה בקי בתורתן של עברים, שניים הדרין בחצר אחד אם אין זה נותן ערוב וזה נותן ערוב שמא מותרין הם לטלטל בשבת?! אבל אם דר אדם אחד בחצר אחד גדול אפילו כאנטוכיא (=שם מקום) הוא מטלטל בחצרו לפי שאין לאחור רשות עמו. והקב"ה יתברך שמו ויתברך זכרו השמים כסאו והארץ הדום רגלו מלא כל הארץ כבודו ואין לאחור רשות עמו לפיכך מטלטל בעולמו. ולא עוד, אלא אוכלי המן מעידין שבכל ימות השבת היה יורד ובשבת לא היה יורד שנאמר "ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום". ולא עוד, אלא שהרי מעלי המת בזכורו מעידין עליו שבכל ימות השבת עולה ובשבת אינו עולה, ואם אין אתה מאמין צא ובדוק באביך שחיק טמיא, (=שחיק עצמות).

אזל בחד בשבא - אקמייה, בתרין - אקמייה, בתלתא - אקמייה, בארבעה בחמשה ובמעלי שבתא - אקמייה, בשבתא לא קם. בחד בשבתא אקמייה (=בכל ימי החול קם ובשבת לא קם). אמר ליה (לאביו): מן דמיתת אתעבידת יהודאי דאת נטר שבתא?! (=מי שמת נהיה יהודי - שאתה שומר שבת?!)

אמר ליה: בני! כל מי שאינו משמר את השבת אצלכם כתקנה, בא לכאן ומשמרה בעל כרחו. אמר ליה: ומה מלאכה יש אצלכם בימות החול? אמר ליה: כל ימות השבת אנו נידונין ובשבת אנו נוחין, ובמוצאי השבת עד שהסדרים נשלמים, וכשהסדרים נשלמים מלאך שמו דומה שהוא ממונה על הנשמות בא ונוטל נשמתן של אותם אנשים ומקלען לארץ. הדא הוא דכתיב "ארץ עיפתה כמו אפל צלמות ולא סדרים". מהו 'צלמות'? צאו למות שכבר שלמו הסדרים.

תנחומא כי תשא לג